6. پسيني جي ڪمائي

اِيسر سنگهه بيدي (1927) پائو ايسر سنگهه بيدي، اَجمير راجستان جو نواسي هڪ مقبول وڪتا، مضمون نگار ۽ فريڊم فائيٽر آهي.

سنڌ ۾ ڪيترين ئي چونپڙين ڇپائي سڄائي آندائين. 'گلڪاري' رسالو به ڪجهه وقت هلايائين. هن وقت اَجمير جي ٻالڪن جي ٻاري ۽ جو روح روان آهي.

هن ڪهاڻي ۾ ليکڪ سچي محنت جي اَهميت سمجهائي آهي.

هڪ شاهوڪار کي اڪيچار ڌن هو. واپار مان سني ڪمائي هئس. نوڪر چاڪر شيوا لاءِ هردم حاضر هئا. سئر سفر لاءِ موٽر ڪار به هئس. مطلب ته ڪاٻه ڪمي ڪانه هئس. ليڪن تڏهن به سندس اَندر ۾ غم هو. دکي هو جو کيس اولاد جو سک نصيب ڪونه هو. کيس ڏينهن رات فڪر رهندو هو ته خاندان جو نالو روشن ڪرڻ وارو ڪونه آهي، پوءِ هيءَ هيتري مليڪت ڪهڙي ڪم جي!

اولاد لاءِ هن ڪيترائي تيرٿ پيتيا- مندرن ۾ سکائون ڪيون. مسجدن ۾ دعائون پنيون. پيرن - فقيرن وٽ ويو. ساڌو سنتن مهاتمائن جي آشيرواد ورتائين، ديوتائن - ديوين اڳيان باسون باسيون. آخر پرماتما جي مٿس مهر ٿي ۽ خاندان جو چراغ چمڪيو؛ ڏيئو روشن ٿيو. کيس هڪ سهڻو سنو پٽ ڄائو - پوءِ ته واڌايون وريون خوشيون ڪيون ويون. مٺايون ورهايون ويون. نوڪرن چاڪرن کي اِنعام ڏنا ويا. غريبن ۾ اناج ڪپڙو ورهايو ويو. مٺن مائٽن کي دعوت ڏني ويئي. شادمانا ڪيا ويا ٻئنڊون باجا وڄايا ويا، آتشبازي ڪئي ويئي. ڏياريءَ وانگر گهر جي مٿان ٻجلين جي جهرمر سان روشني ڪري چمڪايو ويو. ساڌن سنتن مهاتمائن جي شيوا ڪئي ويئي.

ڇوڪرو اچ ننڍو سڀاڻي وڏو ٿي رهيو هو. کيس اسڪول ۾ وهاريو ويو. سٺي تعليم وٺي رهيو هو. ليڪن ..... ليڪن ڇوڪري کي ماءُ جو وڌيڪ سک نصيب نه ٿي سگهيو. سندس ماءُ اوچتو پرلوڪ پڌارجي ويئي. هاڻي شاهوڪار مٿان سمورو بوجهه اچي پيو. پٽ جي سک آرام لاءِ هن بي شادي ڪونه ڪئي. هو خود سڪيلڏي پٽ جي پوري پوري سنڀال لهڻ لڳو. پٽ جي سک آرام جو پورو پورو ڌيان رکڻ لڳو. ايتري قدر جو پٽ جي موهه ۾ جڪڙجي هوُ پٽ جا سڀ اَنگل به سهڻ لڳو. پٽ جون سڀ اڇائون سڀ خواهشون پوريون ڪرڻ لڳو. جيئن ٻالڪ کي ماءُ جي ياد نه ستائي. ان طرح گهڻي لاڏ ڪوڏ سان پلجندڙ ٻار گهڻي خرچ تي هرندو ويو. هرڪا شئه طلبڻ لڳو. سندس دل پوري ٿيندي رهي. نتيجو اهو نڪتو جو ننڍپڻ جي عادتن اَنوسار هو وڏي هوندي وڏين برين عادتن‌جو شڪار ٿي ويو. غلط عادتن ۾ پيسو برباد ڪرڻ لڳو.

هاڻي شاهوڪار کي فڪر لڳو. پڇتائڻ لڳو. پٽ کي سمجهائڻ جي ڪوشش ڪيائين. ڪيترائي حيلا هلايائين هن کي محسوس ڪرائڻ لڳو. ليڪن پٽ تي ڪوبه اثر ڪونه ٿيو.

هاڻي شاهوڪار کي وڏي عمر ۾ ٻُٽڻي ٿي پيئي ته سِڪي سِڪي اولاد ورتم. نازنخري سان پالي وڏو ڪيم. خاندان جو نالو روشن ڪرڻ جي اُميد ته ڪافور ٿي ويئي ٿي ڏسجي- ڏنڌي واپار جو به برو حال ٿي رهيو هو. ٻڍاپو به اچي چڪو هو. شاهوڪار کي اُن جو سور ۽ ٻُڻتيون ستائي رهيون هيون.

ليڪن سندن وس نه هليو. گهڻي سوچ ۽ فڪر سبب شاهوڪار بيمار گذارڻ لڳو. ڏينهون ڏينهن ويو. پوئتي پوندو هو وڌيڪ وقت حيات رهڻ جو آسرو لاهي وينو.

سوچيندي ويچاريندي کيس هڪ خيال آيو. اُميد جو آخري ترورو نظر آيو. هن پٽ کي پاڻ وٽ گهرايو

۽ پيار مان سمجهائيندي کيس چيو تہ هاڻي مان هلڻ وارو آهيان. حياتي جو سفر پورو ٿيڻ وارو آهي. هيءَ ڏن سان پريل ٿجوڙي ۽ سمورو مال ملڪيت تنهنجي حوالي ڪري ٿو وڃان. ليڪن صرف هڪ شرط تي هن ٿجوڙي جو ڏن تيستائين خرچ ڪرڻ جو توکي اڌڪار نہ آهي جيسين تون منهنجي جيئري پنهنجي محنت جي خون پسيني جي هڪ ڏينهن جي ڪمائي ان ڏن ۾ نہ ملائي آهي. اهڙو وچن ڏي. بي حالت ۾ سموري مال ملڪيت مان ڪنهن مندر ۾ دان ڪري ڇڏيندس. اهو ٻڌي ڇوڪري مٿان ڇڻ پهاڙ ڪري پيو. وائڙو ٿي ويو. ايتري ۾ ئي سندس منهن تي خوشيءَ جي چمڪ موٽي آئي هن سوچيو تہ جي صرف هڪ ڏينهن جي محنت جي ڪمائي تہ ملائڻي آهي نيڪ آهي. ڪٿي هڪ ڏينهن نوڪري ڪري وٺندس. سو وڏي خوشيءَ سان پيءُ کي خاطري ڏيندي اهڙو وچن ڏنائين.

ٻئي ڏينهن شاهوڪار جو پُٽ شهر ۾ چڪر ڪاٽيندو رهيو. ليڪن ڪير بہ کيس پاڻِ وٽ نوڪري نہ پيو ڏئي. هن جا ٺاٺ باٺ ڏسي هرڪو پيو سمجهي تہ هيءُ نوڪري ڇا ڪندو، کهڙا اَڪ ڪارا ڪندو. هيڏانهن هوڏانهن گهٽيئي پٽڪيو. ليڪن کيس ڪٿي بہ نوڪري نہ ملي سگهي جو هڪ ڏينهن ڪمائي سگهي. نيٺ لچ لاهي مزوري ڪرڻ لاءِ بہ تيار ٿي ويو پر هھڙي شاهوڪار جي پٽ کان مزوري ڪير ڪرائي. کيس ڪٿي بہ ڪم ئي نہ پيو ملي جو ڪمائي پيءُ کي ڏنل وچن پورو ڪري سگهي. پٽڪندي پٽڪندي ڇڳا ڏينهن گذري ويا. بي وس لاچار ٿي پيو. نيٺ هڪ هنڌ ڪو مڪان ٺهي رهيو هو. ٺيڪيدار صاحب وٽ ويو. اَول تہ ٺيڪيدار هن جي پوشاڪ ڊريس ڏسي وشواس ئي ڪونہ ڪيو تہ هيءُ ڪو مزوري ڪري سگهندو. نيٺ گهڻي سنائڻ تي، منٿون ميڙون ڪرڻ تي ٺيڪيدار کيس مزور ڪري رکڻ قبول ڪيو. نوجوان کي ڪم ڏنو ويو تہ سِرن پٿرن جي تغاري پري مٿي منزل تي پهچائيندو رهي ۽ لهڻ وقت ملبي مٿي جي پريل تغاري مٿي تيَ ڪٽي هيٺ لهي اچي ڍير ۾ ملائي.

شاهوڪار جو پٽ لاچاريءَ کان اها مزوري قبول ڪندي، سڄو ڏينهن ڪم ڪندو رهيو. مزوري ڪندو رهيو. سندس پسينو وهڻ لڳو. پگهر ۾ سمورا ڪپڙا آلا ٿي ويس. پُسي پاڻي ٿي وهيس، ٿڪجي ٽٽجي چور چور ٿي پيو. تڏهن شام جو وڃي کيس محنت مزوري جا پئسا حاصل ٿيا. هاڻي کيس سنتوش مليو. ڏنل وچن جي پالنا جي خاطري ٿيس. مزوري جا پئسا هٿ ۾ سوگها جهلي گهر موٽيو. رستي تي هلي بہ نہ پيو سگهي. هڏ هڏ ٽٽجي پيو هوس. سڄي بدن ۾ سور ٿيڻ لڳس. جيئن تيئن ڪري گهر پهتو ۽ سامهون پيءُ کي وينل ڏسي سندس تريءَ تي وڃي هڪ ڏينهن جي ڪمائيءَ جي رقم رکيائين.

ليڪن ...... ليڪن شاهوڪار پٽ کي چيو تہ هيءَ رقم سامهون چُلهہ ۾ اُڇلائي ڇڏ. اهو ٻڌي ڇوڪرو آگ ببولا ٿي ويو. چوڻ لڳو تہ ”ڪمال آهي مس مس تہ پورهيو هٿ لڳو محنت مزوري ڪري پئسا ڪمايا اٿم. ڪم ڪندي هٿن ۾ ڇالا پئجي ويا آهن. توهان شاباس تہ ڪونہ ڏني حال چال بہ ڪونہ پڇيو. منهنجي هڪ ڏينهن جي ڪمائي جو اهو قدر ٿا ڪريو، جو چئو ٿا تہ وڃي چُلهہ ۾ اُڇلاءِ !“

اِهو ٻڌي شاهوڪار کيس چوڻ لڳو تہ ”بس! هڪ ڏينهن ڪمائي آيو آهين. هڪ ڏينهن محنت مزوري ڪئي اٿيئي تہ پئسي جو ايڏو غرور ٿو ڪرين. جيڪڏهن ائين آهي تہ پوءِ ٻڌاءِ تہ مون گهڻا ڏينهن محنت مزوري ڪري هيترو ڏن جوڙيو هوندو. مون تہ سڄي عمر ڏينهن رات هڪ ڪري، ڪشالا ڪڍي، محنت ڪري هيتري ملڪيت ٺاهي جوڙي، تو ڪڏهن محسوس ڪيو. ڪڏهن ڪو اندازو لڳايو جو پنهنجي خراب عادتن ۽ غلط ڇوڪرن جي سنگت ۾ پاڻيءَ وانگر پئسو وڃائيندو رهيو آهين ۽ هاڻي منهنجي مرڻ بعد بہ تہ اهو ئي حشر ڪندين. اَڄ توکي پنهنجي هڪ ڏينهن جي معمولي ڪمائيءَ جو ايترو ايمان، ايترو قدر ٿيڻ لڳو آهي.“

اهو ٻڌي ڇوڪرو سوچ ۾ پئجي ويو. سندس دماغ جا ڪپاٽ کُلي ويا. هاڻي هن محسوس ڪيو تہ واڪئي هيتري محنت، جاڪوڙ بعد ٺاهيل مال ملڪيت ۽ ڏن کي مان گندين عادتن ۾ اُڏائي ٿو ڇڏيان. مونکي حيف آهي، ڌڪار آهي بس انهن خيالن هن جي دل دماغ ۾ هلچل مچائي ڇڏي ۽ هن پڪو ارادو ڪيو تہ هو بُرين عادتن کان ڪنارو ڪندو. پيءُ جي جوڙيل ملڪيت اَجاين ڪمن ۾ نہ وڃائيندو. بلڪ غريبن محتاجن اَناٿن بلي ست ڪرم ۾ خرچ ڪندو. هو پيءُ جي پيرن تي ڪري پيو. اڳتي نيڪ ٿي هلڻ جو پرڻ ڪيائين. اڄ کيس قدر ٿيڻ لڳو. محنت جي ڪمائيءَ جو پسيني جي ڪمائيءَ جو!!!.

نوان لفظ :-

اَڪيچار = تمام گهڻو،	غم =چنتا،	آتشبازي = ڦٽاڪا،
پرلوڪ پڌارجڻ = گذاري وڃڻ،	جڪڙجي = ڦاسي،	حيلا هلائڻ = ڪوشش ڪرڻ،
ترورو = ڪرٽو ،	پهاڙُ ڪرڻ = مصيبتون اچڻ،	پسينو = پگهر،
هڏُ هڏُ ٽُٽڻ = بيحد ٿڪجي پوڻ،	آڳ ٻبوُلا ٿيڻ = غصو ڪرڻ ،	غرورُ = گهمنڊ،
ڪشالا ڪڍڻ = تڪليفون سهڻ،	ڪپاٽ کُلي وڃڻ = هوش ۾ اچڻ،	حيف = ڌڪار
شادمانا = خوشيون،	خواهشون = گُهرجون.	

اَڀياس

سوال :١- هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو:-

١. شاهوڪار جي اندر ۾ ڪهڙو غم هئو؟

٢. اؤلاد لاءِ سيٺ ڇا ڪيو؟

٣. ڇوڪري کي ڪنهنجو وڏيڪ سک نصيب نہ ٿيو؟

٤. وڏيءَ عمر ۾ شاهوڪار کي ڳڻتي ڇو ٿي پيئي.

سوال :٢- هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو:-

١. پٽ ڄمڻ تي شاهوڪار ڪيئن خوشي ملهائي؟

٢. ملڪيت ڏيڻ لاءِ پيءُ پٽ کي ڇا چيو؟

٣. پٽ کي شرط پورو ڪرڻ لاءِ ڇا ڪرڻو پيو؟

٤. ”پسيني جي ڪمائي“ آڪاڻيءَ مان ڪهڙي نصيحت ملي؟

سوال :٣- ڪنهن ڪنهن کي چيو :-

١. ”هيءَ رقم سامهون چُلهہ ۾ اُڇلائي ڇڏ“.

٢. ”توهان شاباس تہ ڪونہ ڏني، حال چال تہ ڪونہ پُڇيو“.

٣. ”مون گهڻا ڏينهن محنت مزوري ڪري، هيترو ڌنُ جوڙيو هوندو“.

سوال :٤- هيٺين اصطلاحن جي معنيٰ لکي جملن ۾ ڪم آڻيو:-

پرلوڪ پڌارجڻ ، ڪشالا ڪڍڻ، ڪپاٽ کُلي وڃڻ حيلا هلائڻ،

سوال ۵- (الف) صفتون ٺاهيو:-

اثر، خاندان، آرام، موهه، عادت، بيماري

(ب) ضد لکو:-

اڻڄاڻ، آشيرواد، سنو، حاضر، ننڍو، وشواس

(ب) وياڪرڻ موجب ڳالهائڻ جا لفظ سڃاڻو :-

شاهوڪار، سهڻو، سياڻي، اِسڪول ۾، ڪان، رکيائين.

پورڪ اَڀياس

(ا) ٽڪر تي عملي ڪم

هاڻي شاهوڪار .... شاهوڪار بيمار گذارڻ لڳو.

(i) برئڪيٽ مان مناسب لفظ ڳولهي ليڪ ڏنل لفظ بدران ڪم آڻيو.

(الف) ليڪن سندس وس نه هليو .

(زور ، طاقت ، هٽ)

(ب) شاهوڪار کي وڏي عمر ۾ ڳڻتي ٿي ويئي.

(چنتا، اونو، اَنديشو)

(ii) چوڪنڊا پورا ڪريو :

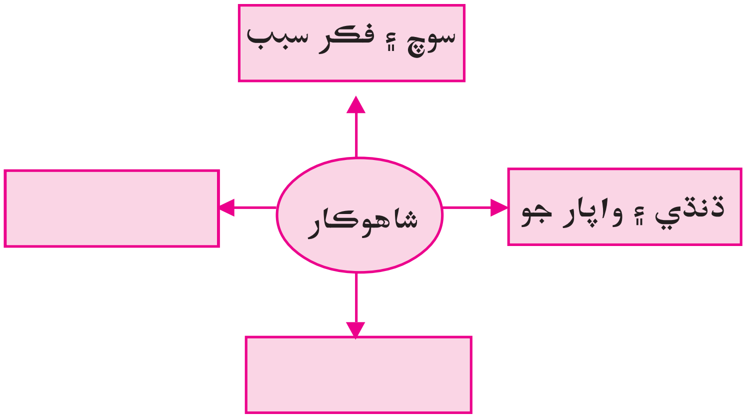

(iii) هڪ سٽ ۾ جواب لکو :-

(الف) شاهوڪار پٽ کي ڪيئن پاليو؟

(ب) شاهوڪار خاندان جي نالي بابت ڇا سوچڻ لڳو؟

(iv) خاندان ۾ ’دان‘ اِهو لفظ جوئي حصو آهي اِهو نہ اَڳياڙي آهي نہ پڇاڙي هيٺ ڏنل لفظن کي ’دان‘ لفظ جو حصو يا لفظ جي اَڳياڙي / پڇاڙي ۾ ورهايو.

وردان، ترت دان، دان پڇ، دانرو، دانوير، ميدان، نادان.

لفظ							
لفظ جو حصو							
لفظ جي اَڳياڙي / پڇاڙي							

٢. ’وقت جي اَهميت‘ اِن وشيہ تي مضمون لکو.

٣. ’سچ تہ بيٺو نچ‘ اِن وشيہ تي اُپٽار لکو.

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

١. هيٺ ڪجھ لفظ ڏنل آهن. اُهي اِستعمال ڪري آکاڻي ٺاهيو:

ياچيون
تيرٿ آستان
شهر، واپاري

برسات
راجيش، اِسڪول
ڇٽي،ڪتاب

٢. ڏنل آکاڻي پوري ڪريو:-

هڪ ڏينهن دليپ ۽ ڍرمو اِسڪول مان واپس موٽي رهيا هئا................................

٣. ڏنل ٽپن مان آکاڻي پوري ڪري لکو:

هڪ ڪانءُ - لولي ٽڪر - لولو کائڻ - گدڙ جو ڪانءُ کي لولو کائيندي ڏسڻ - گدڙ جي دِل لولو کائڻ تي - گدڙ جو ڪانءَ کي ڳائڻ لاءِ چوڻ - لولو ڪرڻ. گدڙ جو کائڻ - نصيحت.

آکاڻيءَ کي نهڪندڙ سِرو ڏيو.

٤. خط لکو:-

١. ميونسپل عملدار کي پاڙي ۾ آوارا ڪُتن جو آزار دور ڪرڻ بابت خط لکو.

٢. پنهنجي دوست يا ساهيڙيءَ کي راندين جي چٽاپيٽيءَ ۾ سونو بِلو کٽڻ لاءِ واڌايون ڏيڻ لاءِ خط لکو.

C7MZHQ